

COMPETENȚE ȘI ABILITĂȚI PROFESIONALE ALE SPECIALISTULUI POLIGRAFOLOG

Iurie ODAGIU,

*doctor în drept, conferențiar universitar,
prim-prorector pentru studii și managementul calității
al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

Andrei LUNGU,

*doctorand al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI
masterand psihologia juridică, ULIM*

Introducere. În prezent, în Republica Moldova la fel ca și în peste șaptezeci și cinci de țări ale lumii (SUA, Canada, Japonia, India, Israel, Polonia, Bulgaria, Romania, Ucraina, Rusia) se efectuează testări cu aplicarea poligrafului.

Poligraful, ca instrumentar, nu detectează minciuna, ci este un mijloc tehnic de înregistrare a parametrilor fiziologici (inclusiv ai respirației, ai activității cardio-vasculare, ai sensibilității chinetice a pielii), care permite detectarea comportamentului simulat cu prezentarea rezultatelor înregistrate în formă analogă și/sau digitală [1].

Pentru a obține date cu privire la comportamentul simulat al persoanei testate, este necesară descifrarea rezultatelor cu ajutorul specialiștilor poligrafologi.

Scopul studiului. Autorii își propun să facă o analiză a abilităților de bază pe care trebuie să le demonstreze specialistul poligrafolog, ele constituind un cadru de referință pentru dezvoltarea continuă a competențelor profesionale în raport cu necesitățile și tendințele existente.

Metode și materiale aplicate. În procesul studiului au fost aplicate metodele: analiza, sinteza, comparația, și conștientizarea logică. Materialele utilizate le constituie publicațiile savanților din domeniu, precum și legislația națională și internațională corespunzătoare.

Rezultate și discuții. Având la bază premisa că minciuna este însoțită de un stres emoțional, manifestat prin modificări ale unor parametri psihofiziologici, au fost concepute aparate care amplifică și înregistrează aceste fenomene [2]. Aceste aparate complexe, care înregistrează în mod simultan prin intermediul a cel puțin 3 canale distincte reacțiile fi-

ziologice ale persoanei, trebuie să fie asistate de un specialist.

În opinia noastră, poligrafologul este persoana care efectuează examinări psiho-fiziologice cu ajutorul tehnicii poligraf, interpretând reacțiile fiziologice umane corelate cu răspunsurile furnizate de o persoană la întrebări legate de o cauză punctuală, în scopul stabilirii comportamentului sincer sau simulat, referitor la veridicitatea unor fapte, evenimente, depoziții precum și pentru determinarea adevărului în orice situație în care se impune verificarea sincerității unei persoane.

Funcțiile și rolul examinatorului poligraf nu sunt doar de a cupla senzorii la persoana testată, ci și studierea cauzei, alcătuirea bateriei de teste, analiza comportamentală a persoanei testate, interpretarea diagramelor, formularea răspunsului etc.

Considerăm că competențele și abilitățile profesionale ale unui specialist poligraf ar trebui să întrunească două componente:

- nivelul de pregătire al specialistului poligraf;
- calitățile personale ale specialistului poligraf.

În continuare, ne vom referi la competențele și abilitățile profesionale ale examinatorilor poligraf ce activează sau urmează să activeze în ministerele de forță și testările la poligraf vor fi petrecute în cadrul procesului penal.

La ora actuală, tot mai des întâlnim definirea testărilor la poligraf aplicate de organele polițienești ca fiind „psihofiziologia criminalistică”. Acest termen este îndeosebi des utilizat în SUA – cel mai mare utilizator al testărilor la poligraf.

Pregătirea specialistului poligraf se compune din pregătirea teoretică și practica de specialitate, urmată de o perioadă în care tânărul specialist po-

ligrafolog activează sub supravegherea unui expert cu experiență.

În SUA există peste 30 școli de pregătire a specialiștilor în domeniul aplicării testării la poligraf, care contribuie inclusiv și la pregătirea specialiștilor pentru alte țări ale lumii.

Academia în Științe Juridice din SUA, (American Academy of Forensic Sciences) pregătește specialiști poligrafologi în cadrul cursurilor inițiale, având un program de 160 ore în grupe ce nu depășesc 15 persoane. Programele de perfecționare durează 4 săptămâni și se organizează în grupuri a câte 25 persoane cu un număr de 180 ore.

Absolvind cursurile inițiale, cursantul devine stagiar și are obligația să petreacă peste 200 de teste tutelat de un poligrafolog experimentat, având obligația ca un număr de minim 25% din teste să fie direcționate în domeniul cercetării infracțiunilor.

Analizând modalitățile de pregătire în țările vecine a specialiștilor în testarea la poligraf, am constatat o asemănare în instruirea acestora.

În Belarus, pregătirea poligrafologilor are loc în incinta Academiei MAI al Republicii Belarus (Академия МВД Республики Беларусь). Programul de studii este prevăzut cu 840 de ore academice.

După absolvire, specialiștii poligrafologi belaruși vor activa sub supravegherea unui expert cu experiență, cel puțin 1 an, având obligația efectuării a peste 500 testări.

În așa mod, o comisie specială, formată pe lângă MAI al Republicii Belarus va evalua activitatea specialistului poligrafolog și va constata prezența abilităților și competențelor profesionale ale candidatului în vederea permisiunii acestuia de a activa de sine stătător.

Specialiștii poligrafologi din cadrul MAI al Republicii Belarus, o dată la 5 ani, vor fi instruiți în cadrul cursurilor de reciclare și perfecționare.

Formarea de competențe în domeniul evaluării comportamentului simulat prin tehnica poligraf în România are loc în baza cursurilor specializate cu o durată de minim 400 ore.

Programa analitică a cursului este divizată în mai multe module după cum urmează:

– modulul 1 – Bazele psihofiziologice ale comportamentului simulat – 80 de ore (40 ore de curs, 40 ore de seminar și activități practice);

– modulul 2 – Etapa pre-test a examinării poligraf – 80 de ore (40 ore de curs, 40 ore de seminar și activități practice);

– modulul 3 – Etapa in-test și de stabilire a diagnosticului poligraf – 80 de ore (40 ore de curs, 40 ore de seminar și activități practice);

– modulul 4 – Valorificarea rezultatelor obținute în urma examinărilor poligraf – 80 de ore (40 ore de curs, 40 ore de seminar și activități practice);

– modulul 5 – Practica de specialitate – 80 de ore de practică de specialitate.

Ulterior absolvirii cursului, specialiștii în testarea la poligraf au posibilitatea obținerii autorizației de la Ministerul Justiției al României și prin urmare vor obține calitatea de expert poligraf.

Calitățile personale ale specialistului poligraf trebuie să fie determinate de o cultură și inteligență înaltă, dispunând de abilități adaptive dezvoltate și rezistență la frustrare în situații stresante, fiind o persoană caracterizată de integritate morală, obiectivitate, echilibru emoțional, autocontrol și capacitate de persuasiune.

Specialistul poligrafolog are potențial empatic bine dezvoltat și o mare capacitate de a se transpune în diferite situații concrete în raport de subiect și cauza cercetată, fiind o persoană voluntară, cu motivație profesională intrinsecă puternică, având capacitatea de a-și asuma cu fermitate deciziile luate.

Considerăm importantă capacitatea poligrafologului de a fi lipsit de stereotipuri și să nu proiecteze situațiile prin prisma personalității sale.

Calitatea de *poligrafolog-psiholog* a fost combătută de nenumărate ori în cadrul diferitor conferințe științifice, recomandându-se modificări ale legislației în acest sens. De altfel, în toate statele lider, unde se aplică testarea cu poligraful de către organele de aplicare a legii, condiția obligatorie de specialist-psiholog lipsește cu desăvârșire, majoritatea poligrafologilor având studii juridice cu o vastă experiență polițienească.

Ca urmare a celor expuse mai sus, trecând prin prisma faptului că obiectele de studiu ale acestui articol sunt competențele și abilitățile profesionale ale specialistului poligrafolog ce aplică poligraful în cadrul procesului penal, deducem că specialistul poligrafolog angajat în cadrul MAI folosește cunoștințe structurate specific, din zona disciplinelor cum ar fi:

- criminalistica;
- dreptul penal;
- activitatea specială de investigații;
- psihologia judiciară;
- analiza și evaluarea comportamentală.

În această ordine de idei, **considerăm** că poligrafologul ar trebui să posede studii în domeniul psihologiei și/sau dreptului, preferențial cu o vastă experiență de activitate în organele de aplicare a legii, fără antecedente penale, de o moralitate neîndoieabilă și o înaltă autoritate profesională în exercitarea activității ca specialist poligrafolog.

În Rusia, pentru a fi admiși la cursurile specializate din cadrul școlii „Detectia comportamentului simulat” după metoda lui Stepanov, din or. Sankt Petersburg, candidații trebuiau să întrunească următoarele condiții:

- vârsta minimă de 30 ani;
- căsătorit (calitatea de părinte este un avantaj);
- studii superioare;
- fără antecedente penale;
- experiență de activitate în colective cu interacțiune umană;
- nivel intelectual ridicat;
- memorie bună;
- rezistent la situații de stres;
- abilități de comunicare dezvoltate;
- înclinații artistice;

În țara noastră, legea 269 din 12-12-2008 privind aplicarea testării la detectorul comportamentului simulat (poligraf) este absolut lacunară în a da o definiție clară și exactă cu privire la calitățile poligrafologului, referindu-se doar la faptul că *poligrafologul* este un specialist, atestat în conformitate cu cerințele legii, care testează la poligraf și potrivit prevederilor art. 20, alin. (2), inter alia este indicat că:

- a) să fie cetățean al Republicii Moldova;
 - b) să aibă studii superioare în domeniul psihologiei;
 - c) să aibă cel puțin 25 de ani.
- Referindu-ne la art. 20, alin. (2), lit. b) al Le-

gii nr. 269/2008, cităm: „Poligrafologul trebuie să corespundă următoarelor cerințe: ... b) să aibă studii superioare în domeniul psihologiei”, **considerăm** depășită această cerință. La etapa actuală de dezvoltare a societății noastre, sunt impuse rigori ridicate față de instrumentarul metodologic aplicat în cadrul activității, cum ar fi: cercetarea infracțiunilor; măsuri de profilaxie și prevenirea comiterii unor anumite categorii de delict; cercetarea de serviciu în raporturile de serviciu/ muncă; implicarea în raporturi frauduloase de obținere a unor beneficii pecuniare (credite, investiții în construcții) etc.

Generalizând, se desprinde ideea de bază în ceea ce privește cunoașterea detaliată a fenomenului infracțional sub aspect investigativ-operativ, criminalistic, penal, legislația muncii, precum și alte categorii de raporturi de natură economico-financiară ș.a. Or, acest lucru este posibil doar dacă poligrafologul posedă cunoștințe teoretice și practice în acest domeniu.

Bibliografie

1. Legea Republicii Moldova privind aplicarea testării la detectorul comportamentului simulat (poligraf) nr. 269-XVI din 12.12.2008.
2. T. Butoi, Ioana-Theodora Butoi, Psihologie judiciară. București: Editura Fundației România de Mâine, 2009.
3. APA Standards of Practice, adopted august 23, 2019.
4. Викторovich А.Н. – Система подготовки специалистов-полиграфологов в МВД Республики Беларусь, доклад на конференции в г. Сочи октябрь 2014г.